

ב' בונה וסותר בכלים בשבת והמסתעף לענין פתיחת בקבוקים

ביאור דעות הראשונים לגבי בנין וסתירה בכלים

א] איתא בגמ' (שבת קמ"ו.) שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי, וברש"י שם (ד"ה שובר) דאין במקלקל שום איסור בשבת עכ"ל. ובר"ן שם (ס"א: בדפ"ה) הקשה על רש"י דנהי דכל המקלקלין פטורין אבל איסורא מיהא איכא, ולכך כתב אלא היינו טעמא דכיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור הכא משום צורך שבת שרי לכתחלה. כלומר מחדש הר"ן [בדעת רש"י] שקלקול שיש בו משום צורך השבת לא אסרוהו חכמים. עוד כתב הר"ן מיהו כי שריא דוקא בכלי קטן דלא שייך ביה בנין וסתירה אבל בכלי גדול לא, והביא לזה ראיה מהא דאמרו בעירובין (ל"ד:) גבי נתנו במגדל ונאבד המפתח, דמיירי במגדל של עץ דקטיר במתנא [בחבל] ובעי סכינא למפסקיה, דרבנן סברי כל הכלים ניטלין לצורך גופן [- ולכך שרי ליקח סכין ולחתוך החבל], ור' אלעזר סבר לה כר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש [- וחיתוך החבל אינו תשמיש חשוב ואסור לטלטל הסכין], ומשמע דאף לרבנן לא שרינן לשבר את המגדל, והיינו טעמא משום דהתם במגדל גדול עסקינן דהוי כאהל ושייך ביה בנין וסתירה, הא במגדל קטן לא שייכא ביה בנין וסתירה, והיינו טעמא דשרינן הכא בחבית, וכן פרש"י ז"ל בעירובין עכת"ד הר"ן עי"ש. כלומר הר"ן ס"ל שבכלי קטן לא שייך כלל בנין וסתירה, ולכך שרי לשברו ואין בזה משום מקלקל, ודלא כמ"ש רש"י בשבת שיש בזה שם מקלקל אלא שאין בו איסור, ומש"כ הר"ן שכ"כ רש"י בעירובין שם, [ולכא"ו כונת הר"ן למש"כ רש"י שם בדף ל"ה. ד"ה מתניתין ויל"ע], היינו שרש"י ג"כ חילק שם בין כלי קטן לגדול.

והנה במג"א (שי"ד סק"א) כתב שבמחזקת מ' סאה איכא בזה משום אהל, ושכ"כ רש"י והתוס'

המבואר מכל הנ"ל, שלרש"י בכלי גדול דדמי לאהל אסור, ובכלי קטן שרי משום דמקלקל, והר"ן ביאר את דברי רש"י דהכא שרי משום דזה לצורך שבת, והר"ן גופיה ס"ל דלצורך שבת נמי לא מתירים מקלקל, והטעם דשרי בכלי קטן משום דלא שייך ביה בנין וסתירה, ולכא"ו שרי אפי' שלא לצורך שבת וכן אפי' בכלי שלם, ובכלי גדול אסור דשייך ביה בנין וסתירה דהוי כאהל.

ב] אמנם התוס' בעירובין (ל"ד: ד"ה ואמאי) כתבו שאף בכלי קטן שייך בנין וסתירה, והוכיחו מהא דתח' הבונה מאן דעייל שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה [לרב], ושם הא מיירי בכלי קטן ומוכח שאף בכלי קטן שייך בנין וסתירה, אלא שקשה א"כ היאך שרי לשבר החבית, ולכך כתבו דהיא דחבית

1. נכתב ע"י אחד השומעים

